

ЛИСЯК-РУДНИЦЬКИЙ ІВАН

Лисяк-Рудницький Іван (27.10.1919, Відень, Австрія – 25.04.1984, Едмонтон, Канада) – історик укр. сусп.-політ. думки, політолог, публіцист. Навчався на юрид. ф-ті Львів. ун-ту (1933–1939), ф-ті зовн. відносин Берлін. ун-ту (1940–1943), Ін-ті вищих міжнар. досліджень у Женеві (1947). Здобув ступінь д-ра наук у Карловому ун-ті (Прага, 1945) та д-ра філософії в Колумбійському ун-ті (США, 1952). У 1956–1967 рр. – викладач коледжу (Філадельфія); 1967–1971 рр. – викладач Амер. ун-ту у Вашингтоні; далі – проф. Альберт. ун-ту (Канада). Один із засновників Канад. ін-ту Укр. студій при Альберт. ун-ті. Член НТШ та УВАН. В 1967 р. став одним із авторів звернення провідних амер. інтелектуалів укр. походження до влади СРСР та УРСР щодо наповнення реальним змістом політ. статусу УРСР (запровадження ін-ту громадянства УРСР, надання укр. мові статусу державної, легалізація УАПЦ та УГКЦ, встановлення Україною дипломат. відносин із д-вами світу).

Основні праці: «Формування українського народу і нації (методологічні зауваги)» (1951), «Драгоманов як політичний теоретик» (1952), «Україна між Сходом і Заходом» (1963), «Четвертий універсал та його ідеологічні попередники» (1968), «Між історією і політикою. Статті до історії та критики української суспільно-політичної думки» (1973), «Зауваги до проблеми «історичних» і «неісторичних» націй» (1981). «Політ. ідеї Липинського з перспективи нашого часу» (1982), «Історичні есе. В 2 т.» (1994).

Істотний вплив на творчість **Л-Р.** мала філософія історії Гегеля, його думки про наявність в істор. процесі об'єктивної логіки і про можливість свободи тільки у правовій д-ві. Праці історика, серед яких переважають наук.-публіцист. есе, за тематикою можна розділити на дві групи: студії про сусп.-політ. мислителів та діячів України й аналіз конкр. проблем із історії укр. сусп.-політ. думки.

До першої групи праць належать наук.-політ. портрети М. Драгоманова, В. Липинського, О. Назарука, І. Франка, М. Грушевського, В. Винниченка, Д. Донцова, М. Хвильового та ін. Есе «Драгоманов як політичний теоретик», підготовлене на основі матеріалів докт. дис., стало за словами автора, його своєрідною «візитною карткою». **Л-Р.** високо цінував Драгоманова за «непідкупну інтелект. чесність». Він зазначав, що хоч безпосереднім приводом до написання Драгомановим політ. праць здебільшого була полеміка з опонентами, «його постава ніколи на була софістичною – взяти гору в дискусії за будь-яку ціну, а філософською у найкращому сократівському розумінні – пізнати об'єктивну істину». Ця настанова стала творчим кредо і самого **Л-Р.** Вихований на традиціях західноєвроп. лібералізму, вчений був близьким до «державн. школи» укр. історіографії. Разом із тим, у його творчості проявилися риси консерват. ідеології, зокрема, підтримка низки ідей В. Липинського щодо політ. моделі нації та ролі провідної верстви в її становленні та розвитку.

Серед теорет.-концепт. проблем вітч. історії та політол., над якими працював **Л-Р.**, домінують: з'ясування сутнісних рис «істор.» та «неістор.» націй, інтелект. початки нової України та структура укр. історії XIX ст., проблеми інтелігенції й інтелект. розвитку в Україні XIX–XX ст., роль Галичини в укр. визв. змаганнях, укр. революція 1917–1921 рр. та Четвертий Універсал на тлі вітч. політ. думки, Україна в радян. системі, міжвоєнний гал.-укр. націоналізм, українці та їх найближчі сусіди – поляки та росіяни.

Особливу цінність має істор.-політол. твір **Л-Р.** «Четвертий Універсал та його інтелектуальні попередники», де глибоко проаналізовано революцію в способі думання укр. політ. діячів: їх переорієнтацію з переконаних прихильників ідеї автономності України в складі рос. д-ви до рішучої настанови на боротьбу за самост. Укр. д-ву.

Проблеми націстворення знайшли концептуальне осмислення **Л-Р.** в есе «Формування укр. народу і нації (методологічні зауваги)», «Україна між Заходом і

Сходом» та ін. Відправною точкою на шляху з'ясування науковцем суті нації стала ідея розмежування понять «народ» і «нація». «Під народом, – вважає Л-Р., – слід розуміти одиницю етнічну, під «нацією» – одиницю політ.». Якщо народ, його існування має істотну долю «несвідомого» буття, то формування нації «спирається на свідому волю її членів». Суттю нації «є воля творити політ. спільноту», а тому етнічна гомогенність нації, в його концепції, не є «конечною передумовою» існування націон. спільноти (ідея політ. нації). Л-Р. долучився до дискусії про «вищі» і «нижчі», «повні» і «неповні», «істор.» та «неістор.» («недерж.») нації. До прикмет неістор. нації він відносить особливу роль селян. чинника, у той час, коли міське середовище або органічно гетерогенне, або відчужене від націон. ідеї, вслід за елітними верствами. Атрибутом істор. націй є не просто наявність державності, а й збереження і належне функціонування вищих елітних верств. Укр. націон. відродження, як і інших недерж. націй, буде залежати від культ. та політ. спроможності вітч. еліти, її націон. самосвідомості. Л-Р. обґрунтовує цивілізаційно-культурну амбівалентність сутності укр. народу, який географ., політ. і ментально розташований між Сходом і Заходом.

Завдяки акт. участі у наук. форумах та численним публікаціям у період. виданнях, Л-Р. добре знала укр. діаспора й міжнар. наук. громадськість. Це дало підстави О. Прицаку назвати дослідника не лише авторитетним ученим, а й «комунікатором».

Літ.: Лисяк-Рудницький І. Між історією і політикою. Статті до історії та критики української суспільно-політичної думки. – Мюнхен: Сучасність, 1973. – 444 с.; Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: В 2 т. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – 554 с.; Т. 2. – 573 с.; Прицак О. Іван Лисяк-Рудницький як учений і «комунікатор» // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – С. XIII–XX; Томенко М. Лисяк-Рудницький Іван Павлович // Мала енциклопедія етнодержавознавства / відп. ред., кер. авт. кол. Ю. І. Римаренко. – К. : Генеза, Довіра, 1996. – С. 858.